

[0875] De fersteanberens fan it Frysk foar dialektsprekkers

Truus de Vries

Summary

This paper investigates the intelligibility of Frisian for speakers of Dutch dialects. A group of 227 respondents, from ten different dialects, was asked to listen to thirty Frisian words and to translate them. It was expected that the people who live in the vicinity of Fryslân would have a higher score of correct translations than the ones who live further away, because of the likelihood of language contact. The second hypothesis was that respondents speaking Gronings, Noord-Hollands and Drents would understand Frisian better than the ones from other dialects, because of the presence of a Frisian substrate in Gronings and Noord-Hollands and, on a lesser scale, Drents. The conclusion, however, is that both hypotheses cannot be (fully) confirmed. It turns out that the speakers of Gronings and Limburgs score highest on the intelligibility, followed by speakers of Drents and Noord-Brabants, even though Limburg and Noord-Brabant are not at all close to Fryslân. The respondents from Noord-Holland, on the other hand, scored lowest, but a negative language attitude to Frisian may have influenced their motivation to understand the Frisian words. It should be pointed out that some respondents used their knowledge of English to translate the Frisian words. One possible explanation is that English in all probability is their primary foreign language, but another one is that they take it for granted that the Frisian language has a lot in common with English. A more exhaustive investigation of the topic is required.

1. Ynlieding

As jo Frysk prate, krije jo sa no en dan de fraach: “Wat zegt u?” Mar hoe sit it no krekt mei de fersteanberens fan it Frysk? Renée van Bezooijen en Rob van den Berg hawwe yn 1999 ûndersyk dien nei de fraach hoe goed oft it Frysk te ferstean is foar sprekkers fan it Nederlânsk, yn fergeliking mei dialekten yn Nederlân. Dêr kaam út dat it Frysk sûnder fierdere kontekst-ynformaasje mar in fersteanberens fan 59% hat, wylst it persintaazje by it Limburchsk op 80% en by it Grinslânsk oer de 90% leit.¹

1. Van Bezooijen & Van den Berg, ‘Hoe verstaanbaar is het Fries voor niet-Friestaligen?’, s. 16-17.

Yn dizze stúdzje wurdt de fraach justjes omkeard: *Hoe fersteanber is it Frysk foar dialektsprekkers yn Nederlân?* By dy fraach binne twa hypotezen opsteld:

1. Der is in ferbân tusken de geografyske ôfstân mei Fryslân en de fersteanberens: wat tichter as de streek fan it beskate dialekt by Fryslân leit, wat better as de sprekkers dêrfan it Frysk fersteane.
2. Der is in ferbân tusken it al of net oanwêzich wêzen fan in Frysk substraat en de fersteanberens fan it Frysk: as der in substraat ûnder it dialekt sit, dan is de fersteanberens fan it Frysk foar dy dialektsprekkers grutter.

By de earste hypoteze wurdt de geografyske ôfstân mei Fryslân neamd. As in streek net fier fan Fryslân ôfleit, is de kâns op taalkontakt ommers grutter. Yn de twadde hypoteze wurdt de taalhistoarje op it aljemint brocht. Der kin oannommen wurde dat der in syntaktysk, morfologysk en idiomatysk Frysk substraat te finen is yn Noard-Hollân, Grinslân en, op lytsere skaal, Drinte. Dêrneist is der in lyts fonologysk substraat te finen.² Fierder binne der aardich wat opfallende leksikale oerienkomsten.³ De fersteanberens wie yn de streken mei in Frysk substraat nei ferwachting heger, om't dy dialekten rela'tyf sjoen in protte oerienkomsten mei it Frysk hawwe.

Yn it kommende haadstik is beskreaun hoe't de fersteanberens fan it Frysk toetst is en yn it tredde haadstik binne de resultaten fan 'e toetsing werjûn. Oan 'e ein folget in konklúzje dêr't antwurd yn jûn wurdt op 'e ûndersyksfraach.

2. Metoade

Yn dit haadstik wurdt earst oanjûn hokker dialekten oft yn it ûndersyk meinommen binne. Dêrnei komt oan 'e oarder hoe't de fersteanberens fan it Frysk foar de dialekpraters ûndersocht is en hoe't de resultaten ferwurke binne. Van Bezooijen en Van den Berg meitsje ûnderskie tusken de subjektive ympresje fan de fersteanberens en de feitlike fersteanberens.⁴ Yn dizze stúdzje is de lêste foarm ûndersocht, om't it dan om sa objektyf mooglike gegevens giet.

2. Hoekstra, 'Frisian relics in Dutch dialects', s. 141.

3. Sjoch foar in oersjoch fan leksikale oerienkomsten tusken it Frysk en it Westfrysk by: Bakker, *Fries en Westfries*, s. 53.

4. Van Bezooijen & Van den Berg, 'Hoe verstaanbaar is het Fries voor niet-Friestaligen?', s. 9.

2.1 *Dialekten yn Nederlân*

Binnen it Nederlânske taalgebiet bestiet der in standerttaal, dy't oeral yn it Nederlânske taalgebiet brûkt wurde kin. Neist dy standerttaal steane fansels it Frysk, mar ek in protte Nederlânske dialekten. Entjes jout oan dat de skieding tusken in dialekt en in taal nochal arbitrêr is en faak emosjoneel laden. Suver taalkundich sjoen binne der ommers gjin ferskillen: it giet by sawol in dialekt as in taal om in minsklik kommunikaasjesysteem mei in eigen ûnderskiedende struktuer. Allinne sosjologysk sjoen kin ynbrocht wurde dat in dialekt yn minder domeinen brûkt wurdt as in taal.⁵ Wat dialekten krekt binne, is mei oare wurden diskutabel en as Entjes in definysje fan Goossens jout oer wat Nederlânske dialekten binne, dan bliuwt dat definysjeprobleem bestean: "Nederlandse dialecten zijn de met Nederlands verwante dialecten die gesproken kunnen worden op het gebied waar Nederlands – en geen enger verwante taal – de rol van cultuurtaal vervult."⁶ As jo dy definysje as útgongspunt nimme, dan moatte de Nederlânske dialekten yn Flaanderen dus ek meinommen wurde.

Sûnt de ein fan de njoggentjinde ieu hâlde taalkundigen har al dwaande mei de klassifikaasje fan de dialekten yn Nederlân.⁷ Want hoe bepale jo oft jo yn twa ferskillende plakken mei itselde of mei in oar dialekt te meitsjen hawwe? Neffens Entjes is der oant no ta noch gjin goede metoade om dialekten yn Nederlân mei yn te dielen. Foar dizze stúdzje is op 'e dialektekaart fan Jo Daan weromgrypt.⁸ Entjes jout oan dat dy kaart in moai oersjoch jout, mar dat er ek sterk generalisearret.⁹ Dat moat yn dit ûndersyk ek meinommen wurde: de dialekten dy't keazen binne, binne sels ek wer paraplú's foar lytsere dialektgroepen.¹⁰ De útkeazen dialekten binne: it Achterhoecksk, Drintsk, Grinslânsk, Limburchsk, Noard-Brabânsk, Noard-Hollânsk, Sieusk, Súd-Hollânsk, Twentsk en Utertsk.¹¹

5. Entjes, *Dialecten in Nederland*, s. 44.

6. Yn: Entjes, *Dialecten in Nederland*, s. 113.

7. Hoppenbrouwers, *Het Regiolect*, s. 19.

8. Yn: Entjes, *Dialecten in Nederland*, s. 5.

9. *Ibidem*, s. 128.

10. Sa merkt Bloemhoff-De Bruijn op dat allinne yn in Twentsk al hiel wat fariaasje bestiet (yn: Bloemhoff-De Bruijn, 'Overijssel', s. 221).

11. De Nederlânske dialekten yn Flaanderen binne bûten beskôging litten. Binnen de Nederlânske steatsgrins is der ek ôfbeakene: de eilândialekten binne net meinaam. Dêrneist binne it Stellingwerfsk en Biltsk weilitten, om't dy binnen de Fryske provinsjegrinzen falle en it foar de hân leit dat de sprekkers dêrfan yn it deistich libben wol mei it Frysk yn oanrekking komme. Fierder binne guon dialekten gearsmiten, om't it ûndersyk oars te wiidweidich wurde soe.

2.2 Undersyskmateriaal

It giet hjir om de fersteanberens fan *sprutsen* Frysk. By Van Bezooijen en Van den Berg die bliken dat de oanwêzichheid fan kontekstynformaasje de fersteanberens fan it Frysk signifikant beynfloedet.¹² Yn normale kommunikaasjesitewaasjes is fansels kontekst oanwêzich, mar om de suvere fersteanberens mjitte te kinnen, is de kontekst yn dit ûndersyk weilitten. It korpus bestie út tritich sprutsen Fryske wurden, dy't op 'e universiteit fan Amsterdam as ûnderwiismateriaal fungearren. Fansels is it Frysk ek in paraplú fan dialekten, mar it materiaal hat gjin dúdlike dialektútspraak. Boppedat jout it feit dat it as ûnderwiismateriaal brûkt wurdt al oan dat it 'ferantwurde Frysk' is. In bykommend foardiel is dat de wurden troch deselde stim yn-sprutsen binne, sadat stimferskil net ynterferearjend wurkje kin.

It materiaal wie beskikber yn mp3-formaat en bestie oarspronklik út in besprek fan koarte en lange ienlûden, twalûden, trijelûden en noaslûden yn it Frysk en de brekking. De foar dit ûndersyk selektarre wurden wurde yn taheakke I jûn. By de seleksje jilden fiif kritearia. De Fryske wurden moasten:

1. net itselde útsprutsen wurde as de Nederlânske wurden;
2. net op Nederlânske wurden mei in oare betsjutting lykje;¹³
3. fan ferskate dregens wêze;¹⁴
4. sawol koarte as lange ienlûden, twalûden, trijelûden, nasalearring en brutsen lûden befetsje;
5. fan ferskate soarten wêze: substantiven (inkeltal en meartal en ek diminutiven), tiidwurden (ynfinitiven) en eigenskipswurden.

Fan de selektarre wurden is in sa ôfwikseljend mooglike list makke. Wurden dy't fergelykber wienen, moasten sa fier mooglik by inoar wei set wurde, omdat him oars by de proefpersoanen in leareffekt foardwaan koe.

12. Van Bezooijen & Van den Berg, 'Hoe verstaanbaar is het Fries voor niet-Friestaligen?', s. 16-17.

13. Sa foel it wurd *doar* bygelyks ôf, omdat dat wurd tefolle op de Nederlânske preposysje *door* liket.

14. It iene wurd is ommers – ûnôfhinklik fan mei watfoar dialekt oft jo te krijen ha – better te begripen as it oare, om't it mear of minder op it Nederlânsk liket. De dreechtenivo's binne ek yn taheakke I te sjen. By de fonetyske ferskillen is it (standert) Nederlânsk as útgongspunt naam, omdat eltse dialektsprekker dat ferstiet. Der wienen trije nivo's fan dregens mei tsien wurden op nivo 1, tsien op nivo 2 en tsien op nivo 3.

2.3 Proefpersoanen

De sprekkers fan de yn paragraaf 2.1 neamde dialekten binne foar in lyts part oer de e-mail hifke, mar it medium dat it meast geskikt blykte, wie it sosjaal netwurk Hyves. Binnen Hyves is fan alle dialekten wol in groep te finen en binnen dy groepen bestiet de mooglikheid om berjochten te pleatsen. Alle leden fan sa'n groep koene it pleatste berjocht lêze en trochklikke nei de webside dy't foar dit ûndersyk makke wie: www.verstaanbaarheid-fries.tk. Sawol yn it berjocht as op 'e webside stie dúdlik oanjûn dat de minsken allinne meidwaan koene as sy (1) it Frysk net al ferstean koene, (2) yn it deistich libben (of earder) net mei Frysk yn oanrekking kamen en (3) neist har eigen dialekt net noch in oar dialekt praten.

De proefpersoanen moasten earst in pear persoanlike gegevens ynfolje, sadat letter neigien wurde koe oft dy fariabelen – geslacht, leeftyd en oplieding – ynterferearjend wurken op 'e fersteanberens. As se de persoanlike gegevens ynfolle hienen, koene se op 'e lûdbestannen klikke. Dy wienen kopiearre út it gruttere mp3-bestân fan de universiteit en ta ôfsûnderlike bestannen makke. Der is hieltyd kontrolearre oft it folume fan de bestannen goed en gelyk wie, sadat dat de fersteanberens net beynfloedzje koe. De proefpersoanen moasten boppedat begjinne mei in testbestân, sadat se it folume goed ynstelle koene. Dêrnei koe it oersetwurk begjinne. Der waarden gjin mearkarmoglikheden jûn, omdat men de minsken dan al gau yn in beskate rjochting triuwt. Se mochten de wurden boppedat mar ien kear beharkje.¹⁵

2.4 Ferwurking resultaten

Yn totaal hawwe 234 minsken reagearre, dêr't 227 reaksjes brûkber fan wienen.¹⁶ Dit wie de ferdieling:

Achterhoeysk:	17	Sallânsk:	10
Drintsk:	111	Sieusk:	21
Grinslânsk:	16	Súd-Hollânsk:	15
Limburchsk:	10	Twentsk:	13
Noard-Brabânsk:	7	Utertisk:	0
Noard-Hollânsk:	7		

15. It wie technysk net mooglik om yn te stellen dat de proefpersoanen it bestân mar ien kear beharken. Om de kâns sa lyts mooglik te meitsjen dat de minsken de wurden dochs faker beharken, is der de klam op lein dat de proefpersoanen anonym bleaunen en dat se har dus net hoegden te skamjen foar flaters.
16. Sâns reaksjes wienen net brûkber, om't der gjin dialekt opjûn waard, omdat respondinten it Frysk as dialekt opjoegen, of omdat se mear as ien dialekt opjoegen.

By de dialektgroepen dêr't net in protte proefpersoanen fan wienen, is noch besocht om troch ekstra Hyvesgroepen mear persoanen te winnen. It oantal fan it Drintske dialekt wie lykwols foar de oare dialekten yn de fierste fierte net te berikken. It Utertsk moast sels ôffalle, om't dêr net ien sprekker him fan oppenearre hat. Dêr stiet foaroer dat de sprekkers fan it Sallânsk, de streek yn de noardwesthoeke fan Oerisel, derby kommen binne. De groep respondinten bestie foar 66% út froulju en foar 34% út manlju, de trochsneeleeftiid wie 30 jier en de measte minsken hienen MBO of HBO as opliedingsnivo (sjoch taheakke II).

3. Resultaten

Yn paragraaf 2.4 is al útlein dat der fan 227 respondinten brûkbere gegevens wienen, ferdield oer tsien dialekten. Dy respondinten hawwe allegear tritich Fryske wurden beharke en oan de hân dêrfan oanjûn wat neffens harren de Nederlânske oersetting wie. Yn dit haadstik binne de resultaten werjûn. Yn paragraaf 3.1 leit de klam op de wurden, wylst yn paragraaf 3.2 de dialekten sintraal steane. Paragraaf 3.3 jout in koart oersjoch fan de oare meinommen fariabelen.

3.1 Fersteanberens wurden

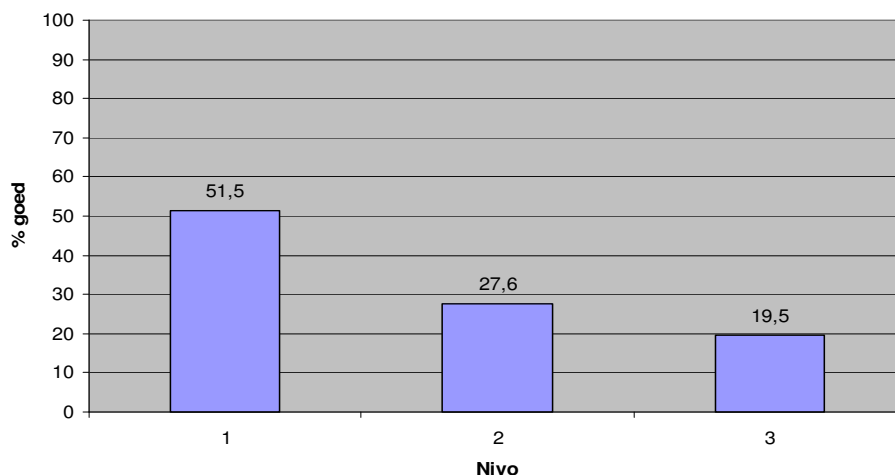
Yn taheakke III.I is in grafyk fan de algemiene fersteanberens te finen, dêr't alle dialekten yn meinommen binne. It docht bliken dat de wurden *ferskil*, *suver*, *snút*, *man*, *tiid* it bêste ferstien binne. Dat komt oerien mei de ferwachting, want dy wurden hienen al de dreechtegraad 1 meikrigen. By dy wurden gie it ommers hieltyd om mar minime ferskillen.¹⁷

It leit oars mei de fiif minst begrepen wurden. Dat binne, fan min nei it alderminst: *gers*, *doarren*, *triedden*, *freon* en *stêden*. Fan de earste fjouwer wie it te ferwachtsjen dat se net goed ferstien waarden, mar fan it wurd *stêden* soenen jo dat fuort net sizze. Ut grafyk 1 docht bliken dat de skatte dreechtenivo's dochs goed oerienkomme mei de wrakseling dy't de proefpersoanen mei de wurden hienen. By it earste, meast ienfâldige, nivo hat 51,5% fan de respondinten de korrekte oersetting jûn, by it twadde nivo

17. It wurd *snút* foarmet dêr in útsûndering op, want dat wurd hie it dreechtenivo 2 meikrigen, om't der sawol in ferskil yn lûd as yn lûdslingte mei it Nederlânske ekwivalint is. De reden dat dat wurd dochs by de bêste fiif heart, leit wierskynlik yn it feit dat it wurd neffens it Frysk-Nederlânske wurdboek mear as ien goede oersetting hat: *snuit*, *snoet*, *mond* en *gezicht*. Doch is it wurd net út de stekproef weilitten. Watfoar oersetting oft de minsken keazen hawwe, koe nammentlik ôfhingje fan it dialekt.

leit dat mei 27,6% in flink ein leger en by it dreechste nivo leit it persintaazje korrekt oersetten wurden mei 19,5% noch wer leger.

~ Grafyk 1: De trije dreechtenivo's mei har middele skoares

AH = Achterhoeksk, DR = Drints, GR = Grinslânsk, LI = Limburchsk, NB = Noard-Brabânsk, NH = Noard-Hollânsk, SA = Sallânsk, SI = Sieusk, TW = Twents

Yn taheakke III.II stiet de wiidweidige analyze fan de ôfsûnderlike wurden. Dêr binne in pear tendinzen yn te ûntdekkjen. Sa hienen de minsken oer it algemien muoite mei de wurden mei nasalearring (*geunst, finster*), it *iu*-lûd yn *driuwe* en *bliuwe*, de /ö.ə/ yn *freon*, de /I.ə/ yn *keal* – dy't meastentiids mei /e:/ oersetten waard – de brekking fan de /i.ə/, /u.ə/ en /o.ə/ yn respektivelik *trieden*, *stuoltsje* en *doarren*. Wat de ienlûden oangiet, hienen se muoite mei de lange /i:/ (*tiid*) en de lange /ɛ:/ (*bêd, stêden*) en /ɔ:/ (*wâl*). Wat ek problemen oplevere, wie de schwa. As er oan 'e ein fan in substantyf stie (*namme, molke*), dan waard it wurd wol gauris as tiidwurd bestimpele en as by substantiven yn it meartal de schwa foar de -n ynslokt waard (*stêden, boaten*), dan levere dat ek problemen op. As de respondinten it Frysk net ferstienen, grypten se wol gauris nei it Ingelsk. Sa setten se it wurd *wâl* wol oer mei *muur*, *gers* mei *gas* of *gok*, *brûze* mei *blauwe plek* en *âld* mei *vreemd*. Wêr't de minsken gjin muoite mei liken te hawwen, wie it omsetten fan *sch* > *sk* (*ferskil*), it identifisearjen fan it diminutysuffiks -*tsje* (*stuoltsje*) en de diftongearring fan *ú* > *ui* (*snút, suver*).

3.2 *Skoare dialekten*3.2.1 *Korrekt oersetten*

Hjirûnder is werjûn hoe folle wurden oft de ferskillende dialektsprekkers goed hienen.

Tabel 1: Skoare (yn prosinten) dialektsprekkers by fersteanberens Frysk

Dialekt	Oantal sprekkers	Trochsneeskoare
AH	17	30,6
DR	110	34,1
GR	16	35,2
LI	10	34,7
NB	7	33,8
NH	7	23,8
SA	10	30,0
SH	15	27,8
SI	21	28,9
TW	14	32,6

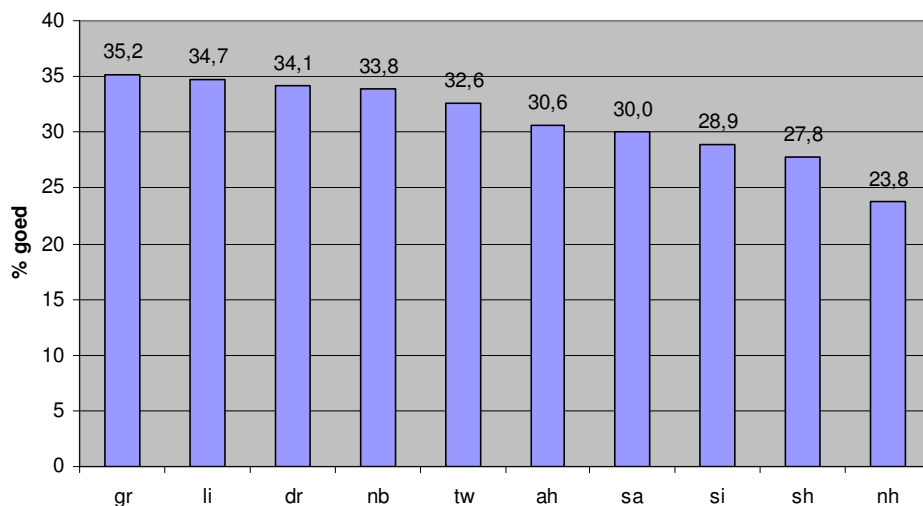
De dialektsprekkers ferstienen trochinoar in tredde part fan de Frysk wurden. It docht bliken dat de Grinslanners it it bêste dienen, mei in skoare fan 35,2%. Se wurde folge troch de Limburgers (34,7%), de Drinten (34,1%) en de Noard-Brabanders (33,8%). De Noard-Hollanners dienen it it minst goed, mei in middelskoare fan 23,8%. Yn grafyk 2 binne de skoares fan de dialektsprekkers werjûn.¹⁸ It is frijwat opmerklik dat de Noard-Hollanners it sa min dien hawwe, wylst it Noard-Hollânsk dochs in Frysk substraat hat. Pannekeet (1979) hâldt sels út dat it Noard-Hollânsk mear op it Frysk as op it Nederlânsk liket.¹⁹ Dat de Noard-Hollanners it lykwols min dienen, hat

18. De skoare is mei 40% as maksimum steld om it ferskil tusken de dialekten goed sichtber te hâlden.

19. Yn: Hoekstra, 'Oer de oerienkomst tusken de dialekten fan Noard-Hollân en it Frysk', s. 83. Dat sizzen sil troch in protte ûntstriden wurde. Sa skriuwe Janssens en Marynissen just dat it Noard- en Súd-Hollânsk fan alle regiolekten it tichtst tsjin it Algemien Nederlânsk oan lizze, omdat dat foarme is troch foaral de Hollânske dialekten (Janssens & Marynissen, *Het Nederlands vroeger en nu*, s. 135). Dêrneist stiet op mear as ien dialektkaart oanjûn dat it dialekt fan Noard- en Súd-Hollân ticht tsjin de

mooglik mei har taalhâlding foar it Frysk oer te meitsjen. Sa kamen der, nei it pleatsen fan it berjocht op 'e West-Fryske Hyves, freegjende en sels lilke berjochten binnen oer wêrom't der tocht waard dat sy it Frysk ferstean koenen. West-Fryslân hie neffens har net it measte mear mei Fryslân út te stean.

~ *Grafyk 2: Trochsneeskoare fan de dialektsprekkers*

Neist it Noard-Hollânsk hawwe de dialekten fan Grinslân en Drinte in Frysk substraat. It kin dêr in rol meispile ha, want har sprekkers hienen in hege skoare.²⁰ Yn Súd-Hollân is neffens Van Coetsem – op guon toponimen mei opgeande twilûden nei – gjin Frysk substraat te finen.²¹ Yn de oare streken ûntbrekt in Frysk substraat folslein. Dochs dogge se it dêrneffens aardich knap.

3.2.2 Net oersetten

Ek al waard op de webside eksplisyt oanjûn dat minsken safolle mooglik alles ynfolje moasten en har net skamje hoegden foar minne oersettingen, dochs hawwe guon aardich wat wurden oerslein. Op himsels spitich, mar it seit fansels al wat oer de ûnwissens dy't minsken fielden by it oersetten fan it Frysk. Yn grafyk 3 binne de persintaazjes fan net-ynfolle antwurden werjûn. Yn Limburch, Noard-Brabân en Seelân binne folle mear antwurden

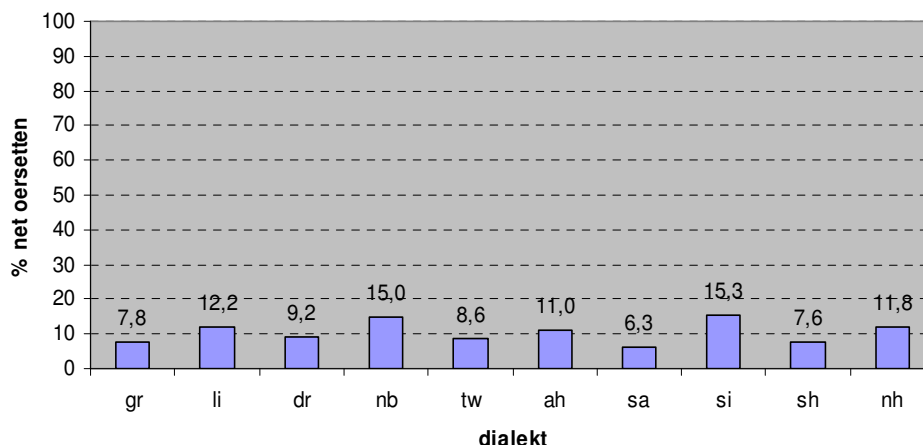
standerttaal oan leit (Niebaum, 'Regio, taal en politiek', s. 97 en Van Bezooijen & Heeringa, 'Intuitions on linguistic distance', s. 83).

20. By harren lykje ideologyske kwestjes just net in grutte rol spile te hawwen.

21. Yn: Hoekstra, 'Oer de oerienkomst tusken de dialekten fan Noard-Hollân en it Frysk', s. 98.

iepenlitten as yn de streken dy't tichter by Fryslân lizze sa as bygelyks Grinslân, Drinte en Sallân. It liket der dus op dat it ûnbekend wêzen mei de taal ferbân hâldt mei de geografyske ôfstân ta Fryslân.

~ *Grafyk 3: Persintaazje net-oersetten wurden*

3.3 Ynterferearjende fariabelen

Tabel 1 liet sjen dat de trochsneeskoares fan de dialekten inoar net hiel fier ûntrûnen. Ut it omrâne kader fan tabel 2 docht dochs bliken dat it dialekt signifikant fan ynfloed is op 'e fersteanberens. Neist de ynfloed fan it dialekt is ek dy fan geslacht, leeftyd en oplieding op 'e fersteanberens yn it omrâne kader fan tabel 2 te sjen. De signifikânsje is toetst mei in Anova-toets, mei $\alpha = 0,05$.

~ *Tabel 2: Ynfloed fariabelen op fersteanberens*

Tests of Between-Subjects Effects					
Dependent Variable: Fersteanberens					
Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	,418 ^a	12	,035	1,811	,048
Intercept	,768	1	,768	39,897	,000
Geslacht	,066	1	,066	3,425	,066
Leef tyd	,105	1	,105	5,460	,030
Oplieding	,069	1	,069	3,579	,047
Dialekt	,181	9	,020	1,042	,029
Error	4,120	214	,019		
Total	29,423	227			
Corrected Total	4,538	226			

Tabel 2 lit sjen dat leeftyd en oplieding ek signifikant fan ynfloed wienen op 'e fersteanberens fan it Frysk, mar fan it geslacht kin dat net sein wurde. By de demografyske gegevens yn taheakke II is te sjen dat wat heger as oplieding en leeftyd binne, wat heger as de skoare is. De Noard-Hollanners hienen in legere leeftyd as de Grinslanners, dat faaks hat dat, neist de negative taalhâlding, de fersteanberens beynfloede. Mei in opliedingsferskil kin it skoareferskil yn alle gefallen net ferklearre wurde, want yn taheakke II docht ek bliken dat de respondinten út Grinslân faker in lege oplieding hienen as dy fan Noard-Hollân.

4. Konklúzje

Dizze stúdzje hie as doel om antwurd te krijen op 'e fraach hoe fersteanber oft it Frysk is foar de sprekkers fan Nederlânske dialekten. Der ha 227 respondinten oan it ûndersyk meidien, ferdield oer tsien dialekten. Sy krigen elk tritich Fryske wurden te hearren en moasten dêr de oersetting fan jaan. Trochinoar ferstienen sy likernôch in tredde part. Ut 'e berekkeningen die bliken dat it dialekt signifikant fan ynfloed wie op it oantal korrekte oersettingen. Dêrneist wienen ek leeftyd en oplieding fan ynfloed op 'e fersteanberens: âldere minsken mei in hege oplieding blykten it better te dwaan as jonge minsken mei in lege oplieding.

De Grinslanners en de Limburgers ha de wurden it bêste ferstien, wylst de Noard-Hollanners as lêste einigen. Geografyske ôfstân is dêr net perfoarst in beskiedende faktor, dus de earste hypoteze blykt net op te gean.²² De twadde hypoteze wie dat de dialektsprekkers út Grinslân en Noard-Hollân en Drinte in lytse foarsprong op 'e oare dialekten hienen, trochdat dêr noch in Frysk substraat te finen is. It kin bêst wêze dat dat substraat meispile hat yn Grinslân en yn Drinte. In tsjinargumint is lykwols dat de skoares net folle ferskilden mei dy fan dialekten sûnder Frysk substraat. De Limburgers en Brabanners dienen it like goed. Boppedat soenen de Noard-Hollanners dan ek in hegere skoare hawwe moatte. Mei de geografyske ôfstân en it al of net oanwêzich wêzen fan in substraat binne de skoares dus net folslein te ferklearjen.

In oare faktor dy't meispile hat, is de taalhâlding. De respondinten wisten yn 't foar dat it om it Frysk gie. It soe goed wêze en fier it ûndersyk nochris blyn út, dus sûnder te neamen dat it om Frysk giet. Yn dat gefal moat dan fansels wol in kontrôlefraach ynboud wurde, om't guon wol witte sille dat it

22. Foar it persintaazje oersleine antwurden jilde al: wat fierder fan Fryslân ôf, wat mear iepenlitten oersettingen.

om it Frysk giet. In oare mooglikheid is om it ûndersyk net blyn út te fieren, mar om wol eksplisyt nei de taalhâlding foar it Frysk oer te freegjen. It kin ommers bêst wêze dat minsken it Frysk net ferstean wolle.²³

Om de fonetyske ôfstân lykwols echt objektyf oan te toanen, is de Levenshteinmetoade nedich.²⁴ Dêr kin frij fan ideologyske kwestjes mei oantoand wurde hoe grut (of lyts) oft de ôfstân tusken it Frysk en in beskaat dialekt wier is. Dan rinne jo lykwols tsjin it probleem oan dat der binnen ien dialekt noch aardich wat fariaasje bestean kin.²⁵

By de resultaten fan dit ûndersyk moat yn 'e efterholle hâlden wurde dat net alle dialekten likefolle represintanten hienen en dat it net bekend is yn hoefier't sy har dialekt passyf of aktyf behearsken.²⁶ Dêrneist binne by de metoade guon krityske kanttekeningen te meitsjen. Alderearst is mei tritich wurden net in folsleine ôfspegeling fan de Fryske taal jûn. Boppedat binne de wurden foar in edukatyf doel brûkt en dus dúdlik útsprutsen. Yn spontane taalsitewaasjes is kontekst oanwêzich dy't de minsken helpt, mar de wurden wurde ek minder sekuer útsprutsen. Fierder moat noch opmurken wurde dat in wurd no as goed of ferkeard beoardiele is, mar dat dêrbinnen gjin gradaasjes oanbrocht binne.

Yn hoefier't de dialektsprekkers by it oersetten fan it Frysk nei wurden út har eigen dialekt weromgrypt hawwe, kin noch systematysker yn byld brocht wurde. Sa soe yn in kommend ûndersyk ek frege wurde kinne op hokker taal of dialekt oft ien syn of har oersetting basearret. Wat nijsgjirrich is, is dat de minsken by in protte wurden nei it Ingelsk seagen. Dat kin wêze om't it Ingelsk de primêre frjemde taal is, mar it kin ek komme troch it byld dat it Frysk en Ingelsk opinoar lykje. Mei it each dêrop soe it ynteressant wêze en gean nei oft minsken gewoan op it lûd ôfgeane en dêr in Ingelsk wurd yn miene werom te finen of dat it oersetproses beynfloede wurdt troch it byld dat it Frysk op it Ingelsk liket.

23. In oersjoch fan teoryen oer it ferbân tusken taalhâlding en de fersteanberens fan in taal is te finen yn: MacIntyre, MacMaster & Baker, 'The convergence of multiple models of motivation for second language learning', s. 461-469.

24. Sjoch foar in wiidweidige beskriuwing oer de Levenshteinmetoade by Van Bezooijen & Heeringa, 'Intuitions on linguistic distance', s. 82-84.

25. Janssens & Marynissen, *Het Nederlands vroeger en nu*, s. 179.

26. Ek dat ûnderskie kin fan ynfloed wêze. Dat se by de Hyvesgroep sieten, kin ek wêze om't se affiniteit mei it dialekt ha. Yn it eastlike part fan Nederlân en yn Seelân wurdt it faakst yn dialekt praat. Yn Noard-Hollân en Noard-Brabân is dat minder it gefal en yn Súd-Hollân noch minder (Janssens & Marynissen, *Het Nederlands vroeger en nu*, s.138).

LITERATUER

- Bakker, G., *Fries en Westfries: een stand van zaken op het gebied van de (taal-)historie, het Ingweoons, de toponymie, het lexicon en de spraak-kunst* (Amsterdam, 1992).
- Bakkes, P., *Venloos, Roermonds en Sittards* (Den Haag, 2002).
- Berns, J. & Steusel, S., *Noord-Hollands* (Den Haag, 2004).
- Bezooijen, R. van & Berg, R. van den, 'Hoe verstaanbaar is het Fries voor niet-Friestaligen?' yn: *Philologia Frisica anno 1999* (Ljouwert, 2000), s. 9-26.
- Bezooijen, R. van & Heeringa, W., 'Intuitions on linguistic distance: geographically or linguistically based?', yn: Koole, T., Nortier, J. en Tahitu, B. (red.), *Artikelen van de vijfde sociolinguïstische conferentie* (Delft, 2006), s. 77-87.
- Bloemhoff, H. & Nijkeuter, H., *Drents* (Den Haag, 2004).
- Bloemhoff-De Bruijn, Ph., 'Overijssel', yn: Bloemhoff, H., Kooi, J. van der, Niebaum, H. en Reker, S. (red.), *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde* (Assen, 2008), s. 221-239.
- Bree, C. van, *Een oud onderwerp opnieuw bekeken: Het Ingweoons* (Leiden, 1997).
- Bree, C. van, *Zuid-Hollands* (Den Haag, 2004).
- Dijkhuis, G.J.H., *Twents woordenboek: Twents in woord en gebruik* (Enschede, 1991³).
- Driel, L. van, *Zeeuws* (Den Haag, 2004).
- Entjes, H., *Dialecten in Nederland* (Haren, 1974).
- Hadderingh, H. & Veenstra, B., *Drents woordenboek: een verzameling van vrijwel uitsluitend idiomatische woorden, uitdrukkingen, zegswijzen en spreekwoorden uit de Drentse dialecten* (Meppel, 1988⁴).
- Heestermans, H. & Stroop, J., *West-Brabants* (Den Haag, 2002).
- Hoekstra, E., 'Oer de oerienkomst tusken de dialekten fan Noard-Hollân en it Frysk', *Philologia Frisica anno 1993* (Ljouwert, 1994), s. 81-103.
- Hoekstra, E., 'Frisian relics in Dutch dialects', yn: Munske, H.H. en Århammar, N.R., *Handbuch des Friesischen* (Tübingen, 2001), s. 138-142.
- Hoppenbrouwers, C., *Het Regiolect: van dialect tot Algemeen Nederlands* (Muiderberg, 1990).
- Janssens, G. & Marynissen, A., *Het Nederlands vroeger en nu* (Leuven, 2003).
- Laan, K. ter en Dijkstra, J., *Nieuw Groninger woordenboek* (Groningen, 1952²).

- MacIntyre, P.D., MacMaster, K. & Baker, S.C., 'The convergence of multiple models of motivation for second language learning: Gardner, Pintrich, Kuhl and McCroskey', yn: Dörnyei, Z. en Schmidt, R., *Motivation and second language acquisition* (Hawai, 2001), s. 661-692.
- Niebaum, H., 'Regio, taal en politiek', yn: Duijvendak, M. (red.), *Regionaal besef in het Noorden: historische opstellen, aangeboden aan prof.dr. P.Th.F.M. Boekholt* (Assen, 2003), s. 88-108.
- Nijen Twilhaar, J., *Sallands, Twents en Achterhoeks* (Den Haag, 2003).
- Reker, S., *Gronings* (Den Haag, 2002).
- Schönfeld Wichers, K.D., *Woordenboek Nederlands Twents* (Hengelo, 1979).
- Veenstra, D.H., '/d/-Rotasisme yn it Frysk. Fonetyske en fonologyske aspekten fan de oergong ynterfokalyske /d/ > /t/', *Tydskrift foar Fryske Taalkunde* 5 (1989), s. 41-67.

I. Wurdlist

Hjirûnder steane de tritich wurden dy't foar dit ûndersyk keazen binne. Yn de fjirde o/m sande kolom binne de lûdsferskillen tusken it Fryske en it Nederlânske wurd werjûn en yn de lêste kolom is oan de hân fan dy ferskillen in yndikaasje jûn fan de dregens foar de dialektsprekkers.

~ *Tabel 3: Eigenskippen befrege wurden*

Nr	Fr. wurd	Ned. wurd	ferskil 1	ferskil 2	ferskil 3	ferskil 4	Nivo
01	namme	naam	fokaal-lingte	wol/gjin schwa	-	-	2
02	mûs	muis	lûd	-	-	-	1
03	suver	zuiver	lûd	(z fersus s)	-	-	1
04	geunst	gunst	lûd	nasalearrin g	fokaallingte	ploffer fersus rûzer	3
05	doarren	deuren	lûd	fokaallingte	kloft bylûd + heallûd	-	3
06	man	man	lûd	-	-	-	1
07	bliuwe	blijven	lûd	Bylûd	(wol/gjin n)	-	3
08	nút	noot	lûd	fokaallingte	-	-	2
09	wâl	wal	lûd	fokaallingte	-	-	2
10	ferskil	verschil	bylûd-kloft (sch/sk)	(f fersus v)	-	-	1
11	stuoltsje	stoeltje	lûd	-tsje vs -tje	begjinkloft mei heallûd	-	3
12	fîenster	venster	lûd	nasalearrin g	fokaallingte	-	3
13	gers	gras	lûd	metateze	fokaallingte	ploffer fersus rûzer	3
14	krije	krijgen	bylûd	(wol/gjin n)	-	-	1
15	djoer	duur	lûd	wol/gjin j	-	-	2
16	tried	draad	lûd	bylûd	-	-	2
17	bêd	bed	fokaallin gte	-	-	-	1
18	driuwe	drijven	lûd	bylûd	(wol/gjin n)	-	3
19	stêden	steden	lûd	(schwa ynslokt)	-	-	2

20	snút	snuut	lûd	fokaallingte	-	-	2
21	freon	vriend	lûd	wol/gjin d	(f fersus v)	-	3
22	tiid	tijd	lûd	-	-	-	1
23	oan	aan	lûd	-	-	-	1
24	triedden	draden	lûd	bylûd	(schwa ynslokt)	-	3
25	brûze	bruisen	lûd	z fersus s	(wol/gjin n)	-	3
26	âld	oud	lûd	-	-	-	1
27	boaten	boten	lûd	(schwa ynslokt)	-	-	2
28	molke	melk	lûd	schwa	-	-	2
29	dûke	duiken	lûd	(wol/gjin n)	-	-	2
30	keal	kaal ²⁷	lûd	-	-	-	1

II. Demografyske gegevens

Der ha yn totaal 234 minsken oan it ûndersyk meidien. Mar in pear reaksjes wienen net te brûken, mar 227 al. Fan dy 227 steane hjirûnder, oardere op dialekt en werjûn yn prosinten, de demografyske gegevens.

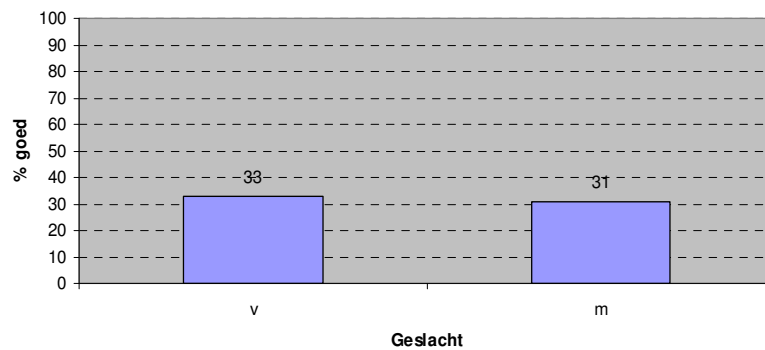
~ Tabel 4: Demografyske gegevens proefpersoanen

Dia- lekt	Geslacht		Leef- tyd	Oplieding						
	Man	Frou		Basis- skoalle	Mav o	MBO	Havo	HBO	VWO	WO
AH	41	59	34	0	6	53	6	12	6	18
DR	31	68	32	4	15	42	7	23	5	3
GR	25	75	31	0	25	50	6	19	0	0
LI	70	30	19	0	0	20	10	20	50	0
NB	14	86	40	0	14	29	0	29	0	29
NH	14	86	23	0	29	29	14	29	0	0
SA	60	40	21	0	30	40	10	10	0	10
SH	27	73	25	0	27	20	13	20	13	7
SI	48	52	27	0	3	29	19	24	0	0
TW	62	46	25	0	8	46	0	15	0	38

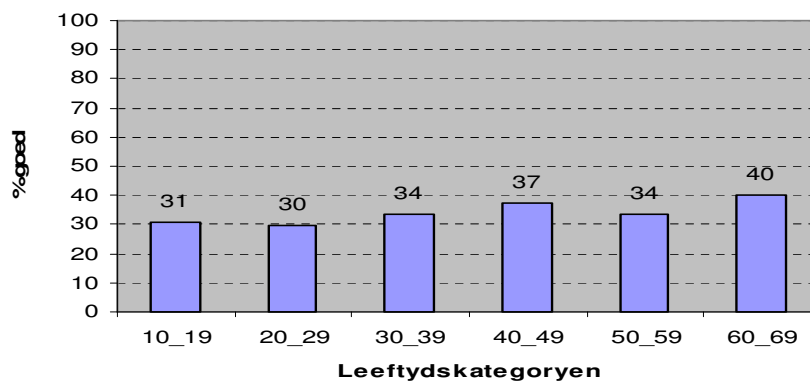
27. It Fryske wurd keal hat yn it Nederlânsk neist kaal ek de betsjutting kalf. Yn teory ha de proefpersoanen by dat wurd dus mear kâns op in goed antwurd. It leit lykwols net bot foar de hân dat se de lêste betsjutting fan keal pakke sille en sa wie der dochs in wurd mei it twalûd /l.ə/.

Hjirûnder is de middele skoare te sjen, taspietst op geslacht, leeftyd en oplieding:

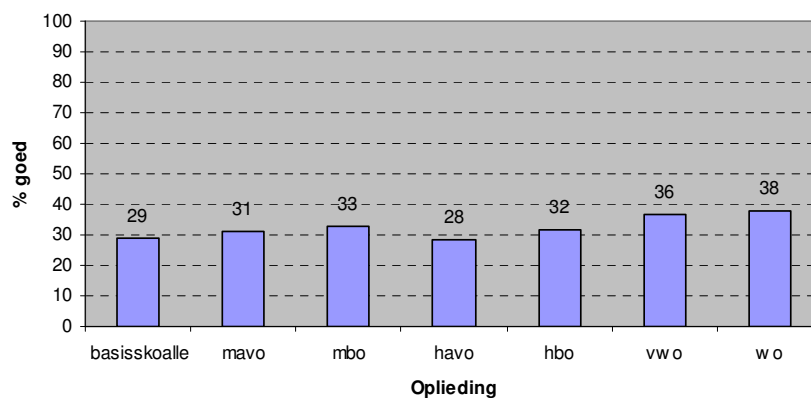
~ Grafyk 4: skoare neffens geslacht

~ Grafyk 5: skoare neffens leeftyd

~ Grafyk 6: Skoare neffens oplieding

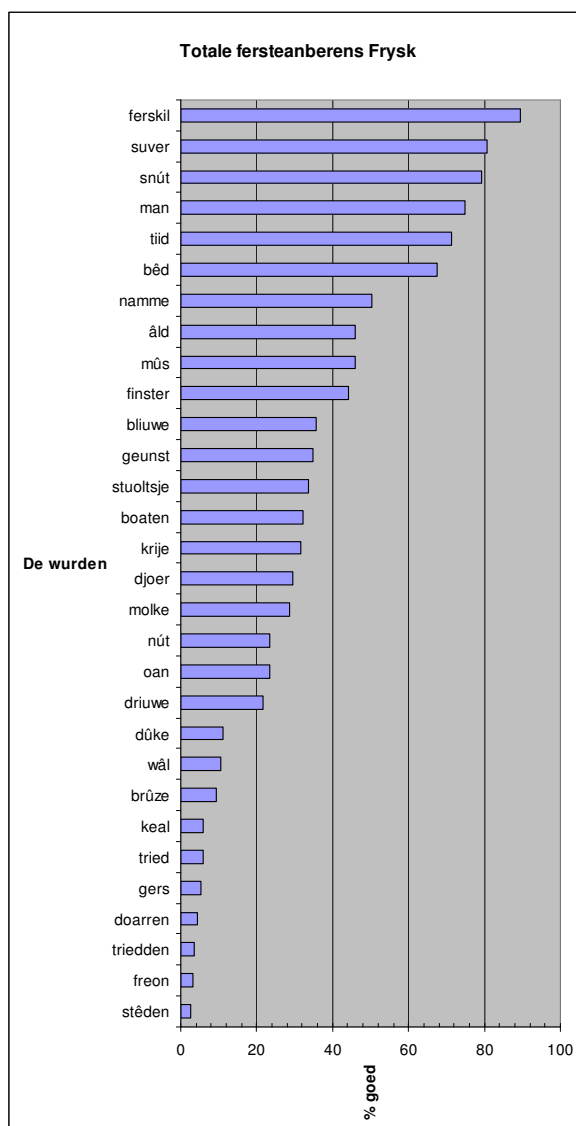

III. Fersteannerens Frysk

III.I Totale fersteannerens fan it Frysk

Hjirûnder is in grafyk fan de totale fersteannerens fan it Frysk te sjen, mei op de y-as de wurden dy't befrege binne en op de x-as it persintaazje (fan alle dialektsprekkers) dat it wurd goed oersetten hat.

~ Grafyk 7: Totale fersteannerens Frysk

*III.II Fersteanberens ôfsûnderlike wurden**~ Tabel 5: Fersteanberens (% goed) neffens dialekten*

	AH	DR	GR	LI	NB	NH	SA	SH	SI	TW
Namme	35	53	69	20	71	29	50	20	62	54
Mûs	18	63	63	50	57	0	30	20	10	23
Suver	88	83	81	40	100	71	90	73	62	100
Geunst	47	35	31	30	57	29	40	7	43	23
Doarren	0	6	6	10	0	0	0	0	0	0
Man	76	71	69	70	100	86	80	80	81	69
Bliuwe	41	37	38	40	29	0	30	33	24	54
Nút	35	30	44	10	0	0	20	7	10	8
Wâl	0	13	25	10	14	14	0	7	0	8
Ferskil	100	88	69	90	86	71	90	100	86	100
Stuoltsje	18	41	25	30	29	29	30	27	33	15
Finster	29	50	25	70	57	29	40	27	33	46
Gers	6	3	13	10	0	0	10	13	5	0
Krije	0	31	31	40	43	29	10	33	57	38
Djoer	24	32	38	40	29	0	30	27	24	23
Tried	0	5	13	10	0	0	0	7	10	0
Bêd	65	74	69	80	57	57	50	47	43	85
Driuwe	35	21	25	20	0	0	30	7	0	69
Stêden	0	1	6	10	0	0	0	7	0	8
Snút	88	78	69	70	71	57	100	87	81	85
Freon	0	3	6	10	0	0	0	7	0	0
Tiid	76	69	75	80	86	86	70	67	67	62
Oan	35	22	31	50	29	29	20	7	10	23
Triedden	0	4	6	10	0	0	0	7	0	0
Brûze	18	11	0	0	0	0	20	20	5	0
Âld	41	44	50	70	43	57	40	60	33	38
Boaten	29	26	25	40	43	29	0	40	62	46
Molke	12	36	44	10	14	29	30	13	19	15
Dûke	18	9	13	20	14	0	0	13	19	0
Keal	0	4	13	10	0	0	0	7	19	0

01. Namme

It wurd *namme* hie de schwa oan 'e ein as probleempunt. In protte dialektsprekkers makken der *namen* of *nemen* fan. It is yn it earste gefal fansels net dúdlik of se der in tiidwurdsfoarm fan makken (doetiidpluralis fan

nemen) of dat se der in meartalsfoarm fan *naam* yn seagen. Der wienen ek guon dy't troch de schwa tochten dat it om twa wurden gie: *naar me*.

02. Mûs

Yn in protte Nederlânske dialekten hat gjin diftongearring ta *muis* plakfûn. Yn it Sieusk sprekke se it wurd út as /mys/.²⁸ Yn de Nedersaksyske dialekten wurdt it as /mys/ of as /mus/ útsprutsen.²⁹ Troch de respondinten út Grinslân, Drinte en Twente waard wol gauris *boerenkool* as oersetting opjûn; it kloppet dat dat wurd respektivelik *mous*, *moós* en *moos* as dialektfoarm hat.³⁰ Yn parten fan Súd-Hollân en yn West-Fryslân wurdt de *ui* faak as *oi* útsprutsen, dat alwer fierder fan it Fryske /mus/ ôf stiet. Sy hawwe by dat wurd ek net goed skoard.³¹ De Noard-Brabanders hawwe just al sûnt lange tiid de diftong *ui* yn har dialekt, sadat de útspraak oerienkomt mei dy fan it Standert Nederlânsk.³² Dochs skoarden sy aardich heech.

03. Suver

Krekt as dat *muis* yn de measte dialekten net diftongearre is, is *zuiver* dat ek net. De fer-steanberens fan dat wurd wie heech. Allinne by de Limburgers is in legere skoare te sjen en dat is apart, want yn Limburch wurdt it ui-lûd ek as in /y/ útsprutsen. De minsken dy't it net ferstienen, makken der *zeur*, *zuur* of *zeven* fan. Guont hearden der twa wurden yn: *zullen we*.

04. Geunst

It lege persintaazje korrekte oersettingen, suggerearret dat nasalearring foar de dialektsprekkers net in bekend ferskynsel is. De measten makken der *geest* of *kunst* fan, dêr't de *g* har ek by ferrifele hat.

05. Doarren

By *doarren* is in grut ferskil yn de antwurden te sjen. Oer it algemien hienen de proefpersoanen der frijwat muoite mei, wat foaral komt troch de rekking fan de /o.ə/. De measte minsken makken der *douane* of *dwarrelen* fan.

28. Janssens & Marynissen, *Het Nederlands vroeger en nu*, s. 135.

29. Nijen Twilhaar, *Sallands, Twents en Achterhoeks*, s. 32-33. N.B. it wurd *muis* wurdt yn Twente, Drinte, Grinslân en de Achterhoeke as /mus/ útsprutsen, wylst it yn Salland en trouwens ek yn Limburch as /mys/ útsprutsen wurdt (Nijen Twilhaar, *Sallands, Twents en Achterhoeks*, s. 35 en Bakkes, *Venloos, Roermonds en Sittards*, s. 65); yn it earste gefal bliuwt mei it Fryske wurd allinne in ferskil yn lûdslingte oer.

30. Grinslânsk: Ter Laan & Dijkstra, *Nieuw Groninger woordenboek*, s. 558; Drintsk: Hadderingh & Veenstra, *Drents woordenboek*, s. 183; Twentsk: Schönfeld Wichers, *Woordenboek Nederlands Twents*, s. 150.

31. Van Bree, *Zuid-Hollands*, s. 60.

32. Heestermans & Stroop, *West-Brabants*, s. 30

06. Man

Mei it begripen fan it wurd *man* hienen mar in bytsje minsken muoite. De Noard-Brabanders dienen it dêr it bêste, wylst it wurd yn Grinslân en foaral Twente in oantal kear mei *morgen* oerset is. Dat lêste is ek logysk, want it Fryske wurd *man* komt aardich oerien mei harren dialektwurd foar it Nederlânske *morgen*, nammentlik *mon'n*.³³

07. Bliuwe

Mei it twâlûd en de schwa yn *bliuwe* hienen de respondinten muoite. Yn de Nedersaksyske dialekten is de dialektfoarm *blieven*, dat dus ek in /i/-lûd befettet.³⁴ Opfallend is dat fan de Noard-Hollanners net ien de goede oersetting joech.³⁵ By alle dialekten waard faak de oersetting *blauwe* jûn. Dêr is mooglik nei it Ingelske *blue* sjoen, dat der kwa lûd op liket.

08. Nút

By *nút* hat hast net ien fan de proefpersoanen deroan tocht om de /y/ yn in /o:/ te feroarjen. De measten setten it mei *minuut* oer en in stikmannich joege *niet*, *nut* of *nu* as oersetting. Yn it Twentske wurdboek wurdt bygelyks *nötte* foar *noten* jûn, dus dan hawwe wy yndied mei in oar lûd te meitsjen.³⁶

09. Wâl

By it wurd *wâl* binne hiel ferskillende oersettingen jûn. Guon fan dy oersettingen kamen by de measte dialekten wol werom: *gewauwel*, *vogel*, *wol*, *wel*. Opfallend is dat der ek wer respondinten wienen dy't nei it Ingelsk seagen en mei de oersetting *muur* kamen.

10. Ferskil

Dit wurd is hiel goed ferstien troch hast eltsenien. Guon hienen muoite mei de stomme *r* en makken der *geschil* fan, mar net ien fûn it dreech en set de

33. Schönfeld Wichers, *Woordenboek Nederlands Twents*, s. 67.

34. Grinslânsk: Ter Laan & Dijkstra, *Nieuw Groninger woordenboek*, s. 97; Drintsk: Hadderingh & Veenstra, *Drents Woordenboek*, gjin opjefte; Twentsk: Dijkhuis, *Twents woordenboek*, s. 131.

35. By it Noard- en Súd-Hollânsk is der, krekt as yn it Frysk, gjin slot-*n* te finen yn bygelyks *wij lopen* (Berns & Steusel, *Noord-Hollands*, s. 47). Ek yn Seelân wurdt de slot-*n* hast altyd weilitten, sels as ynfinityffoarm nei *te* (Van Driel, *Zeeuws*, s. 55); itselde jildt foar it Limburchs (yn: Bakkes, *Venloos, Roermonds en Sittards*, s. 65). No't by *bliuwe* ek gjin slot-*n* te finen is, soenen dy dialektsprekkers dat earder as in tiidwurd opfetsje moatte as dy fan de Nedersaksyske dialekten, dy't net de -*n*, mar de schwa weilitte (*loopm*).

36. Schönfeld Wichers, *Woordenboek Nederlands Twents*, s. 713.

/k/ yn /x/ om. Yn Noard-Hollân wurdt de /k/ noch brûkt,³⁷ mar dochs hawwe sy, relatyf sjoen, net in hiel hege skoare. Yn Súd-Hollân is de /k/ oarspronklik ek brûkt, mar dêr is er sa goed as ferdwûn.³⁸ Doch hienen alle Súd-Hollanners it wurd goed oersetten. Yn Limburch wurdt de konsonant as *sj* útsprutsen³⁹, mar ek sy hienen gjin problemen mei de /k/. Yn Grinslân wurdt er gewoan as /x/ útsprutsen⁴⁰ en dêr is ek in relatyf lege skoare te sjen.

11. Stuołtsje

Sa as de ferwachting wie, waard it wurd *stuołtsje* troch mar in bytsje minsken begrepen. In grut oantal makke der *straatje* of *straaltje* fan. It suffiks *-tsje* hie hast net ien problemen mei.⁴¹

12. Finster

By de minsken dy't it wurd *finster* ferkeard oerset ha, kaam dat hast altyd troch de nasalearring. Se makken der dan *feester* fan.

13. Gers

Mei it wurd *gers* koenen mar in bytsje wat wurde.⁴² De minsken tochten mei oersettingen as *gas*, *gast* of *gok(ken)* dúdlik oan it Ingelsk.

14. Krije

By de minsken dy't dit wurd net goed oersetten, kaam dat om't se de *g* misten en de schwa oan 'e ein makke it der net dúdliker op. De oersettingen dy't faak jûn waarden, wienen *kraaien* en ek wol *kraai*. It is dêrby de fraach oft de minsken *kraaien* as in meartalsfoarm fan it substantyf *kraai* of as ynfinityf sjoen ha. Ek hjir seagen guon wer nei it Ingelsk (*to cry*) en joegen *huilen* as oersetting. By de Nedersaksyske dialekten waard ek wol gauris *kruiwagen* opjûn, mar yn de wurdboeken fan it Twentsk, Grinslânsk en Drintsk is dêr gjin ferklearring foar te finen.

37. Van Bree, *Zuid-Hollands*, s. 69-70.

38. Van Bree neamt dêrneist dat ek yn Súd-Hollân ferstimleazing fan bygelyks de *v* opkomt, foaral as de konsonant oan it begjin fan in wurd stiet. Dy ûntwikkeling komt neffens him út Noard-Hollân wei (Van Bree, *Zuid-Hollands*, s. 69-70).

39. Foar it Limburchs jildt dus: *schaap* > *sjaap* (Bakkes, *Venloos, Roermonds en Sittards*, s. 35).

40. Reker, *Gronings*, s. 94.

41. Sels troch de Noard-Brabanders is it diminutyfsuffiks goed begrepen, wylst sy dochs mei har *-eke* (byg. *homeke*) in hiel oare suffiks ha (Heestermans & Stroop, *West-Brabants*, s. 34-35).

42. By Drinte wie dochs in lytse foarsprong te ferwachtsjen, om't dêr *gras* wol as *gres* útsprutsen wurdt (Bloemhoff & Nijkeuter, *Drents*, s. 32). Fansels bliuwe dan noch de lûdslingte en metatesis as ferskillen oer.

15. Djoer

By *djoer* hienen de minsken problemen mei de kombinaasje *dj*. Se ynterpretearren it as /dy/ en kamen hast altyd mei de oersetting *duwen*. It twalûd /u.ə/ hat it begripen noch dreger makke.

16. Tried

By it wurd *tried* waard oan 'e iene kant, oer alle dialekten ferspraat, faak *verdriet* opjûn en oan 'e oare kant faak wurden mei it getal trije der yn: *derde*, *trio*, *drie*. Yn Twente waard der meastal *treed(t)* fan makke. By harren is de dialektfoarm fan it Nederlânske *draad* just *droad* en foar it kwa lûd meast tichtby lizzende *tred* wurdt yn it wurdboek *stap* as Nederlânske oersetting jûn.⁴³ Yn Súd-Hollân makken in pear der *traject* fan. Feit is yn alle gefallen dat se allegear muoite hienen mei it twalûd /i.ə/.

17. Bêd

It is opfallend dat yn de Nedersaksyske dialekten fan *bêd* faak *baard* makke waard. Dochs jout it Nederlânsk-Twentske wurdboek just *board* as dialektfoarm foar it Nederlânske *baard*.⁴⁴ Ek yn Seelân koenen de measten neat mei de lange /ɛ:/ . Se makken der twa of sels trije wurden fan: *bij het* of *ben jij het*. Ek by *bêd* is yn in pear gefallen wer nei it Ingelsk (*bad*) sjoen: *slecht*.

18. Driuwe

By *driuwe* is krekt as by *tried* oan wurden mei it getal trije tocht: *drie*, *drie-hoek*, *driewieler* of *drie uur*. De schwa hat harren – hast alle dialektsprekkers – wer ferrifele. Allinne de sprekkers út Twente hienen in opfallend hege skoare. Sy hawwe mei *drieven* as dialektfoarm foar it Nederlânske *drijven* in /i/-lûd deryn, mar dat hat harren by it eardere *bliuwe* net holpen.⁴⁵ Harren hege skoare is ek nuver, om't sy net de iennichsten mei in /i/-lûd deryn binne. Ek it Grinslânske en it Twentske wurdboek jouwe *drieven* op.⁴⁶

19. Stêden

By it begripen fan it wurd *stêden* waarden net folle problemen ferwachte, mar dy blykten der al te wêzen. Opfallend is dat de ynslokte schwa net de skuldige is. By alle dialekten binne der mar in pear dy't der in inkeltalsfoarm fan makke hawwe. De measte minsken, ûnôfhinklik fan hokker dialekt oft se praten, makken lykwols fan de /ɛ:/ in /a:/ . Dat resultearre yn: *sta-*

43. Dijkhuis, *Twents woordenboek*, s. 240 en s. 1063.

44. Schönfeld Wichers, *Woordenboek Nederlands Twents*, s. 239.

45. Dijkhuis, *Twents woordenboek*, s. 239.

46. Grinslânsk: Ter Laan & Dijkstra, *Nieuw Groninger woordenboek*, s. 190; Drintsk: Hadderingh & Veenstra, *Drents woordenboek*, s. 82.

ren. In flink oantal makke der ek *sterren* fan. Yn beide gefallen hawwe de minsken yn de *d* dus in *r* heard.⁴⁷ Opfallend is dat net ien fan de proefpersoanen de /ɛ:/ yn in /e:/ omsetten hat.

20. Snút

By it wurd *snút* waarden in protte korrekte oersettingen jûn, mar dat kaam mei trochdat it wurd neffens it wurdboek sawol mei *snuit*, *snoet*, *mond* en *gezicht* oersetten wurde kin. It grutste part, ferdield oer de dialekten, hat foar de oersetting *snuit* keazen. It wurd *snoet* waard ûngefear ien op 'e fiif kear jûn, ûnôfhinklik fan it dialekt.

21. Freon

By it grutste part fan de respondinten waard *freon* oerset mei de meartalsfoarm *vrouwen*. Ek *vroeger* kaam in protte foar. Yn Noard-Hollân makken se der foaral *freubelen* fan. It twalûd /ö.ə/ hawwe de respondinten dus mei trije ferskate lûden oerset.

22. Tiid

Mei it wurd *tiid* hienen mar in bytsje minsken muoite.⁴⁸ It waard in pear kear oerset mei *daad*, dêr't mooglik nei it Ingelsk (*deed*) sjoen is. Yn Drinte, Sallân en Seelân wienen der ek guon dy't der *thee* of *dit* fan makken.⁴⁹ Yn Súd-Hollân waard it in pear kear mei *dieet* oersetten; dy minsken koenen dus net mei de lange /i:/ oerwei.⁵⁰

23. Oan

Foar alle dialektsprekkers jildt dat se it wurd *oan* gauris mei *een* of *één* oerset ha. Yn de Nedersaksyske dialekten waard it ek wol mei *oren* of *ogen* oerset en yn Seelân in pear kear mei *allen*. Ek by dit wurd is troch guon wierskynlik nei it Ingelsk (*own*) sjoen: *eigen*.

47. Dat ferskynsel komt faker foar, bygelyks yn it Frysk mei siede en siere. Sjoch foar in útlis oer it saneamde d-rotasisme by: Veenstra, ' /d/-Rotasisme yn it Frysk', s. 41-65.

48. De Noard-Brabanders ha ek noch heger skoard as oare dialekten, wylst de Brabanders just gewoan de diftong *ij* hawwe (Heestermans & Stroop, *West-Brabants*, s. 31).

49. Dêr ha ik yn de literatuer gjin ferklearring foar fûn. Yn Twente, Sallân en de Achterhoeke wurde wurden as *tijd* yn elts gefal ek útsprutsen mei in *il*. Dat it lûd yn it Frysk lang is, sil harren dan ferrifele ha (Nijen, Twilhaar, Sallands, *Twents en Achterhoeke*, s. 32). Ek yn Seelân wurdt de diftong *ij* trouwens meastal as *il* útsprutsen (Van Driel, *Zeeuws*, s. 54) en yn Limburch ek (Bakkes, *Venloos, Roermonds en Sittards*, s. 32).

50. Dat kloppet ek wol, want yn Súd-Hollân wurdt *tijd* hiel oars útsprutsen. Van Bree neamt twa tendinsen yn Súd-Hollân: de *ij* wurdt as in noch dúdliker twalûd (*ai*) of as in lang ienlûd (*ee*) útsprutsen (Van Bree, *Zuid-Hollands*, s. 58). Yn Noard-Hollân wurdt of in (*a*)*ai* brûkt of as reliktfarm *il* (Berns & Steusel, *Noord-Hollands*, s. 28).

24. Triedden

Yn it wurd *tried* hearden in protte minsken wat mei it getal trije. By de meartalsfoarm *triedden* is dat folle minder it gefal. De measte minsken, ûn-ôfhinklik fan it dialekt dat se prate, ha it oerset mei *treden*. Opmerklik is dat der fan alle dialekten wol ien of mear binne dy't *proberen* of *probeerden* opjoegen. Omdat it by safolle dialekten opjûn is, is it net wierskynlik dat se nei har eigen dialekt sjoen ha. Faaks ha se hjir nei it Ingelsk (*to try*) sjoen.

25. Brûze

It wurd *brûze* hat ferskate oersettingen oplevere. De measten mienden der it wurd *broer(s)* yn te hearren. It liket dat *brûze* yn Drinte en Grinslân in fêste útdrukking foar hurdriden is, want dat waard by dy dialekten nochal ris opjûn. Dochs is dat yn de wurdboeken fan beide dialekten net werom te finen. De foarmen – respektivelik *broescheren* en *broezen* – jouwe allinne deselde oersetting as it Frysktalige ekwivalint, nammentlik *bruisen*.⁵¹ Fierder waard by alle dialekten wol nei it Ingelsk (*bruise*) sjoen: *blauwe plek*.

26. Ald

De respondinten hawwe hjir in grut ferskaat oan oersettingen jûn. It waard troch de Nedersaksyske dialekten wol gauris mei *aard* of *acht* oersetten. Dochs liket de fonetyske ôfstân tusken it Frysktalige *âld* en de dialektfoarmen *òðld* (Twentsk) en *òld* (Grinslânsk) net tige grut.⁵² It weifallen fan de /l/ yn 'e Fryske útspraak moat harren ferrifele hawwe. It Twentske wurd foar *aard*, *oard*, liket der dan yndied wol wat op.⁵³ Yn Súd-Hollân waard it in pear kear as twa wurden sjoen: *aan het*. Ek hjir waard by alle dialekten wol in kear nei it Ingelsk (*odd*) sjoen: *vreemd* en wat minder dúdlik: *tante* (*aunt*) en de oersetting *zal*, dy't allinne út Ingelsk *ought to* te ferklearjen falt.

27. Boaten

As *boaten* ferkeard ferstien waard, dan gie it hast altyd om *boter* of *bodem*. It is apart dat yn de Nedersaksyske dialekten, dêr't de schwa foar de -n yn it meartal ek oerslein wurdt, net in bettere skoare te sjen is as by de oare dialekten.⁵⁴ Yn in oantal gefallen, ek wer ferspraat oer alle dialekten, waard it wurd mei *buiten* oerset. Koartsein: de dialektsprekkers hienen oer it algemien muoite mei it twalûd /o.ə/.

51. Drintsk: Hadderingh & Veenstra, *Drents woordenboek*, s. 65; Grinslânsk: Ter Laan & Dijkstra, *Nieuw Groninger woordenboek*, s. 137.

52. Grinslânsk: Ter Laan & Dijkstra, *Nieuw Groninger woordenboek*, s. 619; Twentsk: Dijkhuis, *Twents woordenboek*, s. 769.

53. Dijkhuis, *Twents woordenboek*, s. 718.

54. Twilhaar, *Sallands, Twents en Achterhoeks*, s. 27-28.

28. Molke

Krekt as by *namme* foarme by *molke* de schwa in probleem. Hast eltsenien hat der *melken* fan makke. Yn Grinslân, Drinte en Twente waard it faak as *gek* of *mallerd* oerset. Dochs jout it Grinzer wurdboek bygelyks foar *mòl* just *mol* as oersetting.⁵⁵ Yn de wurdboeken fan alletriije dialekten is gjin ferklearring te finen wêrom't guon respondinten foar *gek* of *mallerd* keazen.

29. Dûke

It wurd *doeke* is troch hast net ien goed ferstien. Dat leit oan de /u/ en de schwa op 'e ein, mar dúdlik ek oan it feit dat it op it Nederlânske wurd *doek(en)* liket. Hast eltsenien hat der *doek* of *doeken* fan makke. Opfallend is dat foaral yn Grinslân, mar ek yn Drinte en de Achterhoeke, *knuffelen* opjûn waard. De wurdboeken fan dy trije dialekten jouwe lykwols just oan dat *duiken* yn de dialekten 'doeken' is;⁵⁶ sa grut is de fonetyske ôfstân mei de Fryske foarm dus net. It opjaan fan *knuffelen* is mei de wurdboeken net te ferklearjen. Fierder seinen guont *geld* of *betalen*. Sawol by *betalen* as by *knuffelen* is begrepen dat it om in ynfinityf giet. Dat minsken oan jild of beteljen tocht ha, sil faaks komme troch it Nederlânske ynfinityf *dokken*.

30. Keal

It twalûd /l.ə/ koenen de measte minsken net folle mei. Twatredde hat it mei *keel* oerset en in tredde part hat it mei *kerel* oerset. Beide oersettingen komme by alle dialekten faak foar. De oersetting *kerel* is by it Twentsk bygelyks goed te ferklearjen: dêr wurdt yndied *keal* jûn as dialektfoarm foar it Nederlânske wurd *kerel*.⁵⁷

Oppenheimstraat 61
9714 EN Groningen

55. Grinslânsk: Ter Laan & Dijkstra, *Nieuw Groninger woordenboek*, s. 549.

56. Grinslânsk: Ter Laan & Dijkstra, *Nieuw Groninger woordenboek*, s. 174; Drintsk: Hadderingh & Veenstra, *Drents woordenboek*, s. 77; Twentsk: Dijkhuis, *Twents woordenboek*, s. 213.

57. Dijkhuis, *Twents woordenboek*, s. 480.